

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Факультет здоров'я, фізичного виховання і спорту
Кафедра фізичної реабілітації та біокінезіології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
О.Б. Жильцов
“ 31 ” _____ 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Організація і управління в початковій школі:
охорона праці в галузі**
Для студентів

Галузь знань: 01 Освіта

Спеціальність: 013 Початкова освіта

Освітнього рівня: другий магістерський

Київ - 2019

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА Ідентифікаційний код 02136554 Начальник відділу моніторингу якості освіти
Програма № <u>26/19</u>
<u>Жильцов</u> (підпис) (прізвище, ініціали)
«   »   20 <u>19</u> р.

Розробники:

Омері І. Д. кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри, кафедра фізичної реабілітації та біокінезіології.

Викладачі:

Омері І. Д. кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри, кафедра фізичної реабілітації та біокінезіології.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри фізичної реабілітації та біокінезіології

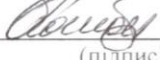
Протокол від 03 . 01 . 2019 р. № 5

Завідувач кафедри (В.М.Савченко)
(підпис)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої (професійної/наукової) програми (керівником проектної групи) (Початкова освіта)
____.____.2019 р.

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми
(керівник проектної групи) _____ (Т.І. Мієр)
(підпис)

Робочу програму перевірено
____.____.2019 р.

Заступник директора/декана (О.С. Комоцька)
(підпис)

Проланговано :

На 20__/20__ н.р _____ (_____) . «__»__ 20__ р., протокол №____
(підпис) (ПІБ)

На 20__/20__ н.р _____ (_____) . «__»__ 20__ р., протокол №____
(підпис) (ПІБ)

На 20__/20__ н.р _____ (_____) . «__»__ 20__ р., протокол №____
(підпис) (ПІБ)

На 20__/20__ н.р _____ (_____) . «__»__ 20__ р., протокол №____
(підпис) (ПІБ)

На 20__/20__ н.р _____ (_____) . «__»__ 20__ р., протокол №____
(підпис) (ПІБ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	Денна	Заочна
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів/годин	2/60	
Курс	5	5
Семестр	10	10
Кількість модулів	1	
Обсяг кредитів	2	2
Обсяг годин, в тому числі:	60	60
Аудиторні	8	4
Модульний контроль	2	-
Семестровий контроль	30	30
Самостійна робота	20	26
Форма семестрового контролю	іспит	іспит

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни – сформувати у майбутніх фахівців (магістрів) умінь та компетенцій для забезпечення ефективного управління охороною праці та поліпшення умов праці з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу, а також в усвідомленні нерозривної єдності успішної професійної діяльності з обов'язковим дотриманням усіх вимог безпеки праці у конкретній галузі.

Завдання дисципліни:

1. Вивчення вплив на людину небезпечних та шкідливих факторів виробничої сфери;
2. Засвоєння граничнодопустимих санітарних норм і способів їх виміру;
3. З'ясування технічних й організаційних засобів для ліквідації чи зменшення рівня небезпечних і шкідливих виробничих факторів;
4. Вивчення засобів індивідуального й колективного захисту.

Загальні компетентності:

- ЗК-1. Здатність діяти соціально відповідально.
 ЗК-3. Здатність працювати в команді.
 ЗК-7. Здатність до планування, складання прогнозів і передбачення наслідків своїх дій; здатність до управління якістю роботи, що виконується.

Фахові компетентності спеціальності:

ФК-1. Здатність здійснювати прогностичні, планувально-організаційні функції в управлінні закладом освіти.

ФК-3. Здатність здійснювати методичний супровід освітньої діяльності в закладі освіти.

ФК-5. Здатність здійснювати моніторингову діяльність в управлінні закладом освіти.

ФК-9. Здатність до здійснення контролю за діяльністю закладу освіти.

ФК-10. Здатність здійснювати організаційно-фінансове планування, а також управління та контроль за фінансово-господарською діяльністю закладів освіти в районі (місті).

3. Результати навчання за дисципліною

1. знати сучасні методи дослідження і аналізу ризиків, загроз і небезпек на робочих місцях та виробничих об'єктах;
2. вміти поставити завдання та організувати наукові дослідження з визначення професійних, виробничих ризиків, загроз на робочих місцях;
3. знати механізм надання допомоги та консультації працівників з практичних питань безпеки праці;
4. вміти контролювати виконання вимог охорони праці в організації.

ПРН-1. Діяти соціально відповідально, реалізовувати освітні реформи.

ПРН-2. Знати нормативно-правові документи, що регламентують діяльність закладів освіти; напрями діяльності (адміністративна, методична, контролююча, проектна, освітня, виховна, фінансово-господарська тощо) директора (завідувача), його функціональні обов'язки; права і обов'язки суб'єктів освітнього процесу; обсяг і функції роботи вчителя та інших працівників; принципи адміністрування та управління; умови і передумови функціонування закладів освіти.

ПРН-4. Здійснювати моніторингову діяльність у галузі шкільної освіти.

ПРН-7. Забезпечувати організацію освітнього процесу з урахуванням принципів дидактики.

ПРН-8. Здійснювати адміністративно-управлінську діяльність директора установи.

ПРН-9. Здійснювати партнерську взаємодію з різними соціальними інститутами, педагогічний патронаж.

ПРН-15. Попереджувати та вирішувати конфліктні ситуації в процесі управління закладами освіти.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль 1. ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ. ОСНОВИ ВИРОБНИЧОЇ САНИТАРІЇ ТА ГІГІЄНИ ПРАЦІ							
Тема 1. Система охорони праці. Теоретичні основи дисципліни «Охорона праці в галузі». Терміни та визначення основних понять охорони праці.	14	2	2				10
Тема 2. Законодавча та нормативна база України про охорону праці. Розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві.	14	2	2				10
Модульний контроль	2						
Разом	30	4	4				20
Підготовка та проходження контрольних заходів	30						
Усього	60	4	4				20

Тематичний план для заочної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль 1. ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ. ОСНОВИ ВИРОБНИЧОЇ САНИТАРІЇ ТА ГІГІЄНИ ПРАЦІ							
Тема 1. Система охорони праці. Теоретичні основи дисципліни «Охорона праці в галузі». Терміни та визначення основних понять охорони праці.	30	2	2				26

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Модульний контроль	-						
Разом	30	2	2				26
Підготовка та проходження контрольних заходів	30						
Усього	60	2	2				26

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ. ОСНОВИ ВИРОБНИЧОЇ САНИТАРІЇ ТА ГІГІЄНИ ПРАЦІ

Лекція 1. Система охорони праці. Теоретичні основи дисципліни «Охорона праці в галузі». Терміни та визначення основних понять охорони праці.

Основні питання / ключові слова: Соціальні передумови виникнення дисципліни «Охорона праці в галузі». Характеристика основних понять дисципліни. Поняття «безпека», «небезпека», «ризик», «небезпечний та шкідливий виробничий фактор». Основні вимоги до побудови і функціонування системи управління охороною праці (СУОП). Забезпечення функціонування та побудова СУОП в організації. Положення про СУОП.

Семінар 1. Система охорони праці в галузі. Теоретичні основи дисципліни «Охорона праці в галузі». Терміни та визначення основних понять охорони праці.

Основні питання / ключові слова: охорона праці, безпека, небезпека, ризик, небезпечний та шкідливий виробничий фактор, виробничий травматизм, виробнича травма, нещасний випадок на виробництві, робоче місце, виробнича санітарія, гігієна праці, професійне захворювання.

Рекомендована література

1. Вища освіта в Україні: нормативно - правове регулювання / [за заг. ред. М.Ф. Степка, Л.М. Горбунової]. - К. : ФОРУМ , 2008 .- Т.1.
2. Вища освіта в Україні: нормативно - правове регулювання / [за заг. ред. М.Ф. Степка, Л.М. Горбунової]. - К. : ФОРУМ , 2008 .- Т.2.
3. Економіка праці : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л.П. Червінська ; МОН України, КНЕУ ім. В. Гетьмана. - Київ : ЦУЛ , 2010 .- 288 с .
4. Моніторинг якості освіти: теорія і практика / Київ. міськ. пед. ун-т ім. Б. Д. Грінченка, Центр моніторингу столич. освіти - Київ : [Київ. міськ. пед. ун-т ім. Б. Д. Грінченка] , 2009 .- 195 с.
5. Основи охорони праці / В.Ц. Жидецький, В.С. Джигирей, О.В. Мельников. - Львів : Афіша , 1999 .- 348с.

Основи охорони праці / За ред. М.П. Гандзюка. - К. : Каравела, 2003. - 408 с.

Лекція 2. Законодавча та нормативна база України про охорону праці. Розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві.

Основні питання / ключові слова: Загальні положення та визначення. Мета та завдання розслідування нещасних випадків. Обов'язки роботодавця щодо розслідування нещасних випадків. Обставини, за яких проводиться розслідування. Встановлення зв'язку нещасного випадку з виробництвом. Розслідування та облік нещасних випадків, хронічних професійних захворювань і отруень на виробництві.

Семінар 2. Законодавча та нормативна база України про охорону праці.

Основні питання / ключові слова: міжгалузеві та галузеві акти з охорони праці, колективний договір, контроль за охороною праці, адміністративна, дисциплінарна, кримінальна відповідальність.

Рекомендована література

1. Вища освіта в Україні: нормативно - правове регулювання / [за заг. ред. М.Ф. Степка, Л.М. Горбунової]. - К. : ФОРУМ , 2008 .- Т.1.
2. Економіка праці : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л.П. Червінська ; МОН України, КНЕУ ім. В. Гетьмана. - Київ : ЦУЛ , 2010 .- 288 с .
3. Моніторинг якості освіти: теорія і практика / Київ. міськ. пед. ун-т ім. Б. Д. Грінченка, Центр моніторингу столич. освіти - Київ : [Київ. міськ. пед. ун-т ім. Б. Д. Грінченка] , 2009 .- 195 с.
4. Основи охорони праці / В.Ц. Жидецький, В.С.Джигирей, О.В.Мельников. - Львів : Афіша , 1999 .- 348с.

Основи охорони праці / За ред. М.П. Гандзюка. - К. : Каравела , 2003 .- 408с.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів	Модуль 1	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	2	2
Відвідування семінарських занять	1	2	2
Робота на семінарському занятті	10	2	20
Виконання завдань для самостійної роботи	5	4	20
Виконання модульної роботи	25	1	25
	Разом		69
Максимальна кількість балів : 69			
Розрахунок коефіцієнта : $69 / 60 = 1,15$			

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії оцінювання

Змістовий модуль теми курсу	Академічний контроль	Бали
Змістовий модуль 1. ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ. ОСНОВИ ВИРОБНИЧОЇ САНІТАРІЇ ТА ГІГІЄНИ ПРАЦІ (20 годин)		
Система охорони праці. Теоретичні основи дисципліни «Охорона праці в галузі». Терміни та визначення основних понять охорони праці.	Поточний	10
Законодавча та нормативна база України про охорону праці. Розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві	Поточний	10
Всього: 20 годин		20

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання навчальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності.

6.3 Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Форма контролю — модульне письмове тестування.

Критерії оцінювання модульного письмове тестування:

Оцінка	Кількість балів
Відмінно <i>Знання, виконання в повному обсязі з незначною кількістю (1-2) несуттєвих помилок (вищий рівень)</i>	24 - 25
Дуже добре <i>Знання, виконання в повному обсязі зі значною кількістю (3-4) несуттєвих помилок (вище середнього рівень)</i>	21 - 23
Добре <i>Знання, виконання в неповному обсязі з незначною кількістю (1-2) суттєвих помилок (середній рівень)</i>	18 – 20
Задовільно	13 – 17

<i>Знання, виконання в неповному обсязі зі значною кількістю (3-5 суттєвих помилок/недоліків (нижче середнього рівень)</i>	
Достатньо <i>Знання, виконання в неповному обсязі, але є достатніми і задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання (нижче середнього рівень)</i>	10 -13
Незадовільно <i>Знання, виконання недостатні і не задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання з можливістю повторного складання модулю (низький рівень)</i>	6 – 9
Незадовільно <i>З обов'язковим повторним курсом модуля (знання, вміння відсутні)</i>	1-5

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Форма контролю — екзамен.

Умови допуску — 35 і більше балів.

Критерії оцінювання підсумкового письмового тестування:

Оцінка	Кількість балів
Відмінно <i>Знання, виконання в повному обсязі з незначною кількістю (1-2) несуттєвих помилок (вищий рівень)</i>	36 – 40
Дуже добре <i>Знання, виконання в повному обсязі зі значною кількістю (3-4) несуттєвих помилок (вище середнього рівень)</i>	31 – 35
Добре <i>Знання, виконання в неповному обсязі з незначною кількістю (1-2) суттєвих помилок (середній рівень)</i>	21 – 30
Задовільно <i>Знання, виконання в неповному обсязі зі значною кількістю (3-5) суттєвих помилок/недоліків (нижче середнього рівень)</i>	16-20
Достатньо <i>Знання, виконання в неповному обсязі, але є достатніми і задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання (нижче середнього рівень)</i>	11-15
Незадовільно <i>Знання, виконання недостатні і не задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання з можливістю повторного складання модулю (низький рівень)</i>	6-10

Оцінка	Кількість балів
Незадовільно <i>З обов'язковим повторним курсом модуля (знання, вміння відсутні)</i>	1-5

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю.

1. Предмет, об'єкт і основні категорії дисципліни «Охорона праці в галузі».
2. Як і ким створюється система охорони праці на виробництві.
3. Основні законодавчі акти, що регулюють охорону праці.
4. Види відповідальності за порушення нормативних положень охорони праці.
5. Основні функції держави щодо охорони праці. Державні органи контролю за дотриманням умов охорони праці.
6. Сутність праці з фізіологічної точки зору значення праці для людини.
7. Види контролю за дотриманням умов охорони праці.
8. Основні положення законодавства України про працю і охорону праці.
9. Що таке професійне захворювання. Наведіть приклади. Методи запобігання.
10. Органи державного управління охороною праці.
11. Поясніть, за що наступає відповідальність щодо нормативів охорони праці. Її види.
12. Які положення повинен містити колективний договір щодо захисту прав і соціальних інтересів осіб, які постраждали на виробництві від нещасних випадків, а також їх утриманців і членів родин загиблих.
13. Розкрийте поняття «небезпечний та шкідливий виробничий фактор», виробнича травма», професійне захворювання».
14. Підстави накладання на працівника матеріальної відповідальності.
15. Положення Закону України «Про охорону праці» щодо захисту праці жінок.
16. На кого поширюється дія Положення про порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві.
17. Охорона праці неповнолітніх.
18. Види медичних оглядів працівників.
19. На які підприємства розповсюджується дія Закону України «Про охорону праці»?
20. Які причини виробничих травм мають найбільшу питому вагу:
21. Як проводиться загальна оцінка умов праці за ступенем небезпечності та шкідливості:
22. Як покращити умови праці при наявності шкідливих речовин?
23. Основні принципи державної політики в області охорони праці:
24. Яким показниками визначається тяжкість виробничого травматизму:
25. Заходи та засоби поліпшення стану виробничого середовища за фактором мікроклімату.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно <i>Знання, виконання в повному обсязі з незначною кількістю (1-2) несуттєвих помилок (вищий рівень)</i>	90-100
Дуже добре <i>Знання, виконання в повному обсязі зі значною кількістю (3-4) несуттєвих помилок (вище середнього рівень)</i>	82-89
Добре <i>Знання, виконання в неповному обсязі з незначною кількістю (1-2) суттєвих помилок (середній рівень)</i>	75-81
Задовільно <i>Знання, виконання в неповному обсязі зі значною кількістю (3-5) суттєвих помилок/недоліків (нижче середнього рівень)</i>	69-74
Достатньо <i>Знання, виконання в неповному обсязі, але є достатніми і задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання (нижче середнього рівень)</i>	60-68
Незадовільно <i>Знання, виконання недостатні і не задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання з можливістю повторного складання модулю (низький рівень)</i>	35-59
Незадовільно <i>З обов'язковим повторним курсом модуля (знання, вміння відсутні)</i>	1-34

7. Навчально-методична картка дисципліни

Разом: 60 год.: лекції - 4 год., семінар. заняття - 4 год., самостійна робота - 20 год., модульн. контроль - 2 год., іспит

Коефіцієнт: 1,15

Модулі	ЗМ 1. ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ. ОСНОВИ ВИРОБНИЧОЇ САНИТАРІЇ ТА ГІГІЄНИ ПРАЦІ (69 балів)	
Лекції	1	2
Теми лекцій	Система охорони праці. Теоретичні основи дисципліни «Охорона праці в галузі». Терміни та визначення основних понять охорони праці.	Законодавча та нормативна база України про охорону праці. Розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві.
Лекції, відвід. (бали)	1	1
Семінарські заняття	1	2
Теми семінарських занять	Система охорони праці в галузі. Теоретичні основи дисципліни «Охорона праці в галузі». Терміни та визначення основних понять охорони праці.	Законодавча та нормативна база України про охорону праці.
Робота на семінарі +відвід. (бали)	10+1	10+1
Самост. роб, (бали)	5+5 балів	5+5 балів
Види пот. контр. (бали)	Мод. контр. робота №1 (25 балів)	
Підсум. контроль	Екзамен (40 балів)	

8. Рекомендовані джерела

Основна:

1. Грибан В.Г. Охорона праці [Текст] : навч. посібник / В. Г. Грибан, О. В. Негодченко. - 2-ге вид. - Київ : Центр учбової літератури, 2011. - 280 с.
2. Державна цільова соціальна програма забезпечення пожежної безпеки на 2012-2015 роки : затверджено постановою КМ України від 27 червня 2012 р. № 590 // Офіційний вісник України.- 2012. - N 50. - С. 445-469.
3. Деякі питання розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві : постанова КМ України від 30 листопада 2011 р. № 1232 // Офіційний вісник України. - 2011. - N 94. - С. 64 ; Охорона праці ; На допомогу спеціалісту з охорони праці. - 2012. - № 1. - С. 8-59.
4. Закон України про охорону праці : за станом на 09 липня 2010 року. – Офіц. вид. – К. : Парламентське вид-во, 2010. - 28 с. – (Закони України).
5. Інформаційно-аналітичні матеріали Міністерства охорони здоров'я до парламентських слухань на тему : "Про стан промислової безпеки та охорони праці", що відбулися 17 лист. 2010 року // Охорона праці; На допомогу спеціалісту з охорони праці. - 2011. - № 1. - С. 26-51.
6. Катренко Л. А. Охорона праці [Текст] : курс лекцій : практикум : навчальний посібник / Л. А. Катренко, Ю. В. Кіт, І. П. Пістун. - 4-те вид., стереотип. - Суми : Університетська книга, 2011. -539[1] с.
7. Конвенція № 155 1981 року про безпеку й гігієну праці та виробниче середовище : Дата підписання: 22.06.1981; Дата ратифікації Україною: 02.22.2011; Дата набрання чинності для України: 04.01.2013// Офіційний вісник України. - 2013. - N 5. - С. 204-209.
8. Методичні рекомендації для проведення атестації робочих місць за умовами праці: затверджено постановою Мін. праці України від 01.09.1992 № 41 // Охорона праці; На допомогу спеціалісту з охорони праці. - 2011. - № 10. - С. 33-43.
9. Нові нормативні акти у сфері охорони праці // Довідник спеціаліста з охорони праці. - 2012. - N 3. - С. 4-7; № 4. – С. 6-9.
10. Охорона праці в галузі освіти [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. Б. Смирницька, Р. М. Тріщ, С. М. Артюх. - Харків : Світ Книг, 2015. - 387 с.
11. Пістун, А. І. Охорона праці в галузі освіти (фізична культура і спорт) [Текст] : навчальний посібник / А. І. Пістун, І. П. Пістун, Н. П. Тубальцева. - Суми : Університетська книга, 2010. - 443 с.
12. Пістун, І. П. Охорона праці в галузі освіти [Текст] : навчальний посібник / І. П. Пістун, Ю. В. Кіт, Л. А. Катренко. - 3-є вид. перероб. і допов. - Суми : Університетська книга, 2015. - 395 с.
13. Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці :затверджено постановою КМ України від 1 серп. 1992 р. № 442 // Охорона праці; На допомогу спеціалісту з охорони праці. - 2011. - № 10. - С. 32-33.
14. Порядок проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві : роз'яснення Держгірпромнагляду України // Охорона праці; На допомогу спеціалісту з охорони праці. - 2012. - № 4. - С. 52-63.

Додаткова:

1. Закон України «Про охорону праці» - К. Відомості Верховної Ради України № 49 ст. 668, 1992.-20. Нова редакція Закону від 21.11.02.
2. Конституція України. К., 1996. – 108с.
3. Положення про порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві. Пост. Каб. Мін. України 21 серпня 2001 р. № 1094.
4. ДНАОП 0.00-4.12-99. Типове положення про навчання з питань охорони праці.
5. Санітарні норми мікроклімату робочих приміщень. Державні санітарні норми. ДСН 3.3.6.042-99 МОЗ Головне санітарно-епідеміологічне управління. Постанова № 42 від 01.12.99.
6. Закон України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності”. Пост. Каб. Мін. № 1105 від 23.09.99.
7. Бабічев В.В., Сорокін Г.Ф. Охорона праці та техніка безпеки. К., 1996. – 224с.